

documenta *AlcM* amb el sentit de 'donar gruix al fil d'un teixit' i 'aquest gruix que se li dona'.

Duja s'usa també a Mallorca. Una forma *duga* que *AlcM* atribueix al Port de Manacor segurament no és més que una mala interpretació del plural *duges* (*duges?*) que cita.

DERIV.: +*Dujat* 'munt de cordes dujades': «entaforar-se d'anques --- dintre un *dujat* d'espargines», *Pinya de Rosa* II, 105.

¹ Això no impedeix, és clar, que localment es puguin produir contaminacions o confusions entre els dos mots. Jo mateix vaig sentir un cop «en aquella font hi surt un *dōžu* com una cuixa» a Pontons (1955): és clar que el meu informant barrejava ocasionalment les frases concurrents *sortir* (l'aigua) a *dojo* amb *brollar un doll*. Altrament mai he sentit tal cosa a la resta de ma vida, allà ni enlloc.

Dol, V. *doldre*

DOLAR 'treure gruix (a un material) amb un instrument tallant', del ll. DÖLARE id. □ 1.ª doc.: c. 1200, G. de Berguedà.

«Cell só qui capola e *dola* ---» es vanta aquest combatent i ardit trobador aplicant-lo figuradament a les seves armes (veg. cita s. v. *CAPOLAR*); l'usa sovint Lluïll, com en *Blanq.*: «un fuster qui *dolava* un fust»; també en els textos de 1341 (Tortosa) i fi del S. XIV (*De Civitate Dei*) que donaré amb context a *GUISA* i *entortolligar* (*BABL* XI, 410; VIII, 58). Avui és ben viu a tot el Continent com a terme tècnic de fusters i bosquerols, més o menys sinònim de 'planejar' o 'ensimentar', en particular 'tallar (una biga) aprimant-la': «aquestes fustes les *dulém*», «lo que *dōli* una biga» en el parlar bastant xipella d'Arcavell (entrada d'Andorra, 1936); «si a Sant Hilari no abundessin els boscos, no tindrien rabissells, ni podrien *dollar* o ensimentar la perxa serrada» (*BDLC* VII, 145, on no podem estem segurs que aquesta *-ll-* sigui una contaminació provinent de *tallar*, o una notació barroera de Mn. Griera).

Sembla que deu estar antiquat a Mallorca, car no el registren el dicc. Figuera ni *DAMen*. i Mn. Alcover no l'hi va sentir mai, tot i que el registra el dicc. de Tarongí (*BDLC* IX, 126-7). Com a terme molt tècnic és poc freqüent en el llatí de l'Antiguitat, però antic, amb coneguda etimologia indoeuropea (Walde-H.), i amb notables ampliacions semàntiques en fonts importants del baix llatí: «levigare, planare, praeparare» (Hugutio) 'allisar, fer planer' en Dante (*De Vulg. Elo.* II, vii, 5), i àmpliament transmès a les llengües romàniques.

DERIV.: *Dolada*. *Doladis*. *Dolador*; *doladora*. *Doladura*. *Dolobre* 'doladora o aixola', mot castellà [1817], no conegut en les fonts modernes de la nostra llengua, però suspecte, per raons fonètiques i altres, d'haver estat pres antigament del català, veg. *AIRC* II, 141-2, i *DCEC*.

DÖLAR, de l'angl. *dollar* id., provinent del b.-al. ⁶⁰

daler (al. *thaler*). □ 1.ª doc.: *DOrt*.

DOLÇ, del ll. DŪLCIS id. □ 1.ª doc.: orígens (*Homilies*, *VidesR*, *CostTort.*, Lluïll, Jaume I, etc.).

«Entendre devem N. S. --- com nos apelà *dolzament*: —Tornad-vos a mi --- ab tot vostre cor e ab tota vostra pensa» (4v17); «adoctrinava l'abadessa totes les dones a membrar per ço que en la *dolça*, piadosa misericòrdia de Déu fossen remembrades», Lluïll (*Blanq.*, *NCl* I, 194.1); ja llavors també en el sentit de 'suau', 'bonancenc': «Nós que anàvem ab aquella bonança e ab aquell *dolç* temps que havíem», Jaume I (*Cròn.*, Ag., 93). En textos nòrdics *douç*, sovint reduït a *dós*: «aquest engüent és preciós e *dós* e mot greu per fer», *VidesR* (f° 165r1) de nou 136v1, i «per mar o per aygua *dossa*» en un doc. rossellonès de 1367 (*InvLC*). Com a adj. llatí d'una sola terminació, per a femení i masculí, s'ha mantingut el mot en aquesta categoria morfològica en les llengües romàniques més conservadores: it. *dolce*, cast. *dulce*, gall-port. *doce*; mentre que des del principi apareix traspasat als tipus de terminació doble en oc. *dous*, *doussa*, fr. ant. *doux* (grafia mod. *doux*), *douce*: ja *France dulce* en el *Rolant*; el' ab *Boeci parlet ta dolzament* en el *Boeci*; *Na Dolça*¹ la sobirana provençal mare del nostre R. Berenguer IV. En català també, però entre nosaltres la llengua va lluitar abans de generalitzar aquest resultat: almenys es mantingué de primer *aygua dolç*: «los ciutadans --- han encara franquea de caçar, de pescar en mar e estayns, en aygua *dolç* e en salada», *CostTort.* (ed. Ol., p. 13), «per mar e *aygua dolç*», en un doc. valencià de 1367 (*InvLC*); com es veu fou cap al migdia del nostre domini on això persistí més llargament, car és d'aquest mateix any el doc. ross. citat que ja porta *aygua dossa*, mentre que encara trobem «hun lach d'*aygua dolç*» en StVicençF (*Serm.* II, 159.25). D'altra banda la innovació de la *-a* ja apunta des dels orígens i a la fi s'imposa pertot: *dolça* hem vist ja en Lluïll, l'adverbi *dolçament* en les *Homilies* i en les *VidesR* (*dousament*, f° 83r2); *dolsa* a la *Questa* de Reixac (51.33, etc.); *douça* en doc. ross. de 1360, *dolsa*, *-ça* en Tuglat, *Boeci*, *Albertà de Bretanya*, en els valencians Escrivà i Fenollar, etc. (*InvLC*); avui resta encara memòria d'allò en *L'Aiguadolç* que recordo com a nom d'algunes cales cap a Tortosa, València i les Illes.

Alguns usos figurats. El llard s'anomena *gręż dōls* en els Pirineus per diferenciar-lo de la cansalada, sagí, etc. (Àreu, *gręż dōls* a Tor, *lard dōls* Farrera, 1932-3). 'Tendre, flexible', particularment cap a l'extrem NE. («lo gispet és més *dús* que ---»), Formiguera de Capcir, 1960). 'Suau' figuradament: «la dona li fea parella: era graciosa, *dolsa* de gènit y faenera», *Canyissaes* (121). Aplicat a les aglans comestibles (o a l'arbre que les fa) al Maestrat, Mallorca, etc.: d'on el *Collet de la Carrasca Dōlsa* (Xodos, 1961), *Es Bosc de sàx uzinàs dōlsas* a Alaró, *S' uzinàs dōlsas* és el nom d'un «sementer» a Solleric (1963). «Es diu del ferro que pot ser doblegat i batut a martell», Fontserè (*Ci. Fi. Nat.*, p. 59).